

WIOLETTA KAMIŃSKA MIROŚLAW MULARCZYK

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
Jana Kochanowskiego w Kielcach

KIELECKI OBSZAR METROPOLITALNY – MITY I FAKTY

Abstract: Kielce Metropolitan Area – Myths and Facts. Researches over metropolitan areas in Poland have gained on importance in the recent years. It is mainly a result of the role which can be performed by these areas in the globalizing economy.

In Poland, a great discussion over metropolitan areas began at the beginning of the current century, in the period when an act over spatial planning was being elaborated (years: 2003, 2005). According to the act, the aim of the urban policy is to support development of these cities, as for which it is certain that this support will influence particularly positively economic development of the country as a whole and decrease economic distance between Poland and other EU countries.

The basic debate concerned the issue of selecting cities which should be centers of Polish metropolitan areas. Along with cities such as Warsaw, Cracow, Wrocław and Poznań, smaller cities as Lublin, Białystok, Rzeszów and Kielce were brought up in the discussions. Local governments of these cities began to strive for registering to the list of metropolises, knowing that delimitation indexes differed significantly from the extreme values. Such a situation has taken place in Kielce.

The aim of the following paper is to conduct critical analysis of the Metropolitan Area of Kielce delimited by the local authorities and to try to single out Staropolski Obszar Metropolitalny (Old Polish Metropolitan Area) on the basis of the criteria (*indexes*) used in the theory and in practice.

Wstęp

W ostatnich latach badania nad obszarami metropolitalnymi w Polsce zyskały na znaczeniu. Wynika to głównie z roli, jaką mogą odgrywać w globalizującej się gospodarce. Metropolie bowiem nie są już tylko największymi miastami poszczególnych kontynentów czy krajów, ale są przede wszystkim węzłami sieci światowych prze-

plywów, coraz bardziej niezależnymi względem narodowych terytoriów. Od rozwoju metropolii zależy los gospodarczy kraju, w którym się one znajdują. Jak wskazuje Jałowiecki (1999) szczególnie takie kraje, jak Polska chcąc przyspieszyć rozwój muszą dbać, przede wszystkim o wzrost potencjalnych metropolii, w których gromadzą się największe zasoby intelektualne kraju, bo to one właśnie będą decydować o bogactwie narodów w XXI w.

W Polsce wielka dyskusja o obszarach metropolitalnych rozpoczęła się na początku obecnego stulecia, w okresie prac nad *Ustawą o planowaniu przestrzennym* (2003). Według zapisów *Ustawy* specyficznym celem polityki miejskiej państwa jest wspieranie rozwoju tych miast, co do których jest pewne, że wsparcie to wpłynie szczególnie korzystnie na rozwój gospodarczy kraju jako całości i na zmniejszenie dystansu rozwojowego dzielącego Polskę od innych państw Unii Europejskiej. Nic więc dziwnego, że podstawowa debata dotyczyła tego, które z miast powinny być centrami polskich obszarów metropolitalnych. Obok takich miast, jak Warszawa, Kraków, Wrocław czy Poznań w dyskusjach zaczęły pojawiać się miasta mniejsze, takie jak Lublin, Białystok, Rzeszów czy Kielce. Władze samorządowe tych ośrodków, licząc na państwowe wsparcie rozwoju, zaczęły zabiegać o wpisanie ich na listę metropolii wiedząc, że w większości przypadków wskaźniki delimitacyjne w znaczny sposób odbiegały tam od wartości brzegowych. Taka właśnie sytuacja miała miejsce w Kielcach.

W świetle powyższych uwag celem prezentowanego opracowania jest krytyczna ocena zdelimitowanego przez władze samorządowe Kielc i sąsiadujących z nimi gmin Kieleckiego Obszaru Metropolitalnego, a także ocena działań tych władz dążących do wpisania KOM na listę metropolii w projekcie *Ustawy o rozwoju miast*. Dokonano tego na podstawie stosowanych w teorii i praktyce kryteriów.

1. Przegląd definicji

W pracach dotyczących definicji metropolii i obszarów metropolitalnych dominują dwa podejścia badawcze: wąskie i szerokie. W pierwszym podejściu termin *metropolia* odnosi się jedynie do największych miast, będących ośrodkami dynamiki gospodarczej, technologicznej i kulturalnej zarówno w regionie, jak i w skali europejskiej (Jałowiecki 1999). Reprezentantem tego podejścia jest, m.in. Bassand (1997), który zdefiniował metropolię jako aglomerację liczącą ok. miliona i więcej mieszkańców, cechującą się doskonałością usług, instytucji, wyposażenia, potencjałem innowacyjnym w zakresie technicznym, ekonomicznym, społecznym, politycznym i kulturalnym oraz wyjątkowością, a także specyfiką miejsca.

Natomiast w drugim podejściu, szerokim, termin *metropolia* jest stosowany do znacznie większej liczby obszarów. Kryteria ich wydzielania są zdecydowanie niższe niż w poprzednim ujęciu, ale także one obejmują powiązania funkcjonalne (Swianiewicz, Klimska). Nurt ten reprezentuje, m.in. Zespół International Urban Research przy

Uniwersytecie Kalifornijskim, który w 1959 r. przy delimitacji obszarów metropolitalnych przyjął następujące kryteria: liczba ludności obszaru powyżej 100 tys., co najmniej 1 miasto liczące 50 tys. mieszkańców oraz odsetek czynnych zawodowo zatrudnionych poza rolnictwem na obszarach przylegających do miasta większy niż 65%.

W Polsce charakter metropolitalny obszarów otaczających wielkie miasta jest stwierdzany na podstawie różnych, ale bardzo zbliżonych kryteriów.

Zespół Chmielewskiego (1995) zdefiniował *obszar metropolitalny* jako silnie zurbanizowany układ osadniczy, o dużym stopniu funkcjonalnej integracji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, zdominowany przez jeden silny ośrodek wzrostu. Obszar ten poza terenami zurbanizowanymi obejmuje również strefy niezbędne do funkcjonowania jego podsystemów inżynieryjnych, komunikacyjnych oraz usługowych, a także obszary, które stanowią jego zaplecze ekologiczne przeznaczone na cele rekreacyjne, żywicielskie i klimatyczne. Do celów delimitacji tak zdefiniowanego obszaru metropolitalnego autorzy przyjęli 3 grupy wskaźników:

1. Społeczne (opisujące mieszkańców obszaru).
2. Struktury fizycznej (opisujące sposób zagospodarowania obszaru).
3. Standardowe (opisujące jakość zagospodarowania obszaru).

Gawryszewski *et al.* (1998) uznając, że region metropolitalny to obszar wpływu miasta centralnego zastosowali trzy inne kryteria do jego wyznaczenia:

1. Minimalną wielkość miasta centralnego – 400 tys. ludności i minimalną wielkość obszaru metropolitalnego – 700 tys. ludności.
2. Dominację funkcji usługowych.
3. Szeroki region metropolitalny.

Jeszcze inaczej zdefiniował obszar metropolitalny Swianiewicz (2004). Uważa on, że jest to zwarty obszar obejmujący miasto centralne i strefę podmiejską zamieszkałą przez co najmniej 200 tys. osób i odznaczającą się znaczną siłą wewnętrznych powiązań. Wyróżniają się one przede wszystkim w dojazdach do pracy, a także w innego rodzaju związkach o charakterze ekonomicznym. Autor przyjął następujące kryteria delimitacji:

1. Saldo migracji w latach 1998-2002.
2. Gęstość zaludnienia w 2002 r.
3. Natężenie dojazdów do pracy w innych miejscowościach (pośrednio liczba pracujących/liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym).

Do obszarów metropolitalnych zaliczył gminy, które spełniały dwa z trzech kryteriów: nieujemne saldo migracji, gęstość zaludnienia wyższa od trzeciego kwartyla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w danym województwie oraz stosunek zatrudnionych do liczby mieszkańców również wyższy od trzeciego kwartyla w danym województwie.

Inne podejście zaprezentował Smętkowski (2007), który stosując model rozwoju gospodarczego układu lokalnego do wyznaczania zasięgu obszaru metropolitalnego wykorzystał następujące wskaźniki:

1. Statyczny (dochody własne wraz z udziałem w podatkach państwowych na mieszkańca).
2. Dynamiczny (syntetyczny wskaźnik dynamiki odpowiadający sumie standaryzowanych wartości trzech zmiennych:
 - zmiana liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego w latach 1994-2000 na 1000 mieszkańców;
 - saldo migracji w latach 1994-2003 na 1000 mieszkańców;
 - zmiana liczby przedsiębiorstw prywatnych (bez spółek z udziałem kapitału zagranicznego) zarejestrowanych w REGON w latach 1994-2000 na 1000 mieszkańców.

Markowski i Marszał (2006) przyjęli natomiast, że *obszar metropolitalny* jest to wielkomiejski układ osadniczy:

- obejmujący strefę o znacznym bezpośrednim zasięgu codziennego oddziaływania oraz tereny potencjalnych możliwości rozwojowych;
- gdzie zachodzą procesy metropolizacji i występuje wystarczające nagromadzenie działalności uzupełniających metropolitalne funkcje ośrodka centralnego;
- dużej skali wewnętrznej integracji funkcjonalnej;
- z dobrze rozwiniętą siecią transportową.

Autorzy ci wśród kryteriów delimitacji obszaru metropolitalnego wymienili:

- Kryteria funkcjonalne (najważniejsze z punktu widzenia delimitacji obszaru metropolitalnego) – związki funkcjonalne ośrodka metropolitalnego z otoczeniem, wspólnie pełnione funkcje, powiązania gospodarcze i społeczne poszczególnych jednostek wchodzących w skład zespołu metropolitalnego, zakres, rodzaj i zasięg funkcji egzogenicznych.
- Kryteria demograficzne – liczba ludności, gęstość zaludnienia, wielkość i dynamika migracji z ośrodka centralnego na tereny obszaru metropolitalnego.
- Kryteria ekonomiczne – liczba i charakter podmiotów gospodarczych, wysoki poziom i dynamika rozwoju gospodarczego.
- Kryteria urbanistyczne – charakter użytkowania ziemi, rodzaj, stan, jakość, fizjonomia i standard zabudowy.
- Kryteria techniczne – stopień rozwoju i nowoczesność rozwiązań infrastruktury technicznej.
- Kryteria społeczne – wykształcenie, poziom warunków życia, struktura zawodowa ludności.
- Kryteria wyznaczające obszar bezpośredniego ciążenia do metropolii tzw. dzienny system miejski np. dojazdy do szkół, do pracy.
- Kryterium zarządzania, czyli wola polityczna potencjalnych podmiotów polityki metropolitalnej do jej koordynowania w obszarach uznanych wspólnie jako strategiczne dla danego obszaru.
- Kryterium spójności przestrzennej, zapobiegającej powstawaniu „wysp” i izolowanych obszarów.

Nawiązując do koncepcji obszaru metropolitalnego zaprezentowanego przez Markowskiego i Marszał (2006) Makieła (2006) podjął próbę delimitacji Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego. Autor przyjął 34 wskaźniki, które charakteryzowały różne aspekty poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego badanego obszaru.

Heffner (2007) przyjął, że *obszar metropolitalny* to obszar zurbanizowany zamieszkały przez co najmniej 500 tys. osób w ośrodku centralnym. Autor stwierdza, że powinien to być silnie zurbanizowany układ osadniczy, o dużym stopniu funkcjonalnej integracji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, zdominowany przez centrum wzrostu. Poza terenami zurbanizowanymi powinien obejmować także strefy niezbędne do funkcjonowania jego podsystemów infrastrukturalnych – w tym komunikacyjnych oraz usługowych. Mają to być przestrzenie stanowiące z punktu widzenia przyrodniczego, jego bezpośrednie zaplecze ekologiczne o funkcjach rekreacyjnych, żywicielskich i klimatycznych. Jednak liczba mieszkańców, jak stwierdza dalej Heffner nie ma w tym przypadku znaczenia kluczowego.

Trafas i Zborowski (2003) do delimitacji Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego zastosowali 13 wskaźników: wskaźniki demograficzne (gęstość zaludnienia, gęstość sieci miejskiej, przyrost naturalny, saldo migracji, % kobiet w ludności ogółem, odsetek ludności w wieku produkcyjnym), społeczne (odsetek osób pozostających na długotrwałym bezrobociu wśród bezrobotnych ogółem), ekonomiczne (poziom przedsiębiorczości), infrastrukturalne (mieszkania oddane do użytku, dostępność do liceów ogólnokształcących, widownie w kinach, przyrost sieci wodociągowej w latach 1989 -1998).

Należy zauważyć, że większość wymienionych metod delimitacyjnych była dodatkowo wsparta 5 zasadami: maksymalnej odległości, bliskiego sąsiedztwa, ciągłości, zwartości i rozłączności.

Większość wymienianych opracowań nie uznaje Kielc za ośrodek metropolitalny. Najczęściej uznaje się, że w Polsce funkcjonuje 7 ośrodków metropolitalnych, odznaczających się różnym stopniem zaawansowania procesów metropolizacji. Są to Warszawa, Łódź, Kraków, Trójmiasto, Wrocław, Poznań oraz zespół osadniczy Katowic.

Do ośrodków metropolitalnych nie zalicza Kielc także Unia Metropolii Polskich. Wyodrębniła ona 12 obszarów, obejmujących 1/5 terytorium i 2/5 ludności naszego kraju. Obok wymienionych wcześniej znajdują się tu obszary metropolitalne: bydgosko-toruński, szczeciński, lubelski, rzeszowski i białostocki.

Kielecki obszar metropolitalny pojawia się w pracach Smętkowskiego (2007). Wy różnił on 9 obszarów metropolitalnych (śląski, warszawski, poznański, trójmiejski, krakowski, wrocławski, łódzki, bydgosko-toruński, szczeciński) oraz 6 potencjalnych obszarów metropolitalnych (olsztyński, białostocki, lubelski, kielecki, opolski i rzeszowski).

Badając procesy metropolizacji w ośrodkach i aglomeracjach miejskich średniej wielkości, do grupy ośrodków i aglomeracji miejskich z licznymi funkcjami metropolitalnymi, z zaawansowanymi procesami metropolizacji, obok Białegostoku, Olsztyna, Opola, Rzeszowa, Torunia i Zielonej Góry zaliczył Kielce Heffner (2007). Autor dodaje, że wymienione ośrodki tworzą grupę miast z funkcjami metropolital-

nymi w odróżnieniu od kilkunastu innych, gdzie tego typu funkcje mają charakter sporadyczny lub incydentalny.

2. Obszary metropolitalne w świetle *Ustawy o rozwoju miast*

Wiele kontrowersji wśród władz samorządowych wzbudził projekt *Ustawy o rozwoju miast, centrach rozwoju regionalnego i obszarach metropolitalnych*. Głównym celem przygotowywanej i szeroko dyskutowanej *Ustawy* jest stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju miast i ich otoczenia, w tym centrów rozwoju regionalnego, jak również kontrola procesów urbanizacji, zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego oraz usprawnianie procesów zarządzania w miastach i na terenach aglomeracji miejskich, również przez koordynację i konsolidację zarządzania dużymi miastami i terenami stanowiącymi ich otoczenie (*Projekt ustawy...* 2008). W projekcie zapisano, że metropolia to duże miasto na prawach powiatu stanowiące centrum regionu lub aglomeracji miejskiej. Za metropolie uznawanych jest także kilka albo kilkanaście sąsiadujących ze sobą i wzajemnie zależnych miast na prawach powiatu stanowiących wspólnie centrum dużej aglomeracji miejskiej. Obszar metropolitalny w rozumieniu *Ustawy* to teren obejmujący całość lub część danej aglomeracji miejskiej. Powinien charakteryzować się intensywną zabudową i dużym zagęszczeniem ludności, a także dużym przepływem osób i towarów oraz znaczną wymianą usług. Obszar metropolitalny w rozumieniu *Ustawy* stanowi ciągły przestrzennie kompleks osiedleńczy obejmujący co najmniej jedną metropolię jako centrum tego kompleksu oraz powiązane funkcjonalnie z centrum jego bezpośrednie otoczenie, w postaci jednostek osadniczych różnej wielkości o charakterze miejskim lub wiejskim, położonych na terenie sąsiadujących lub także kolejnych gmin.

Projekt *Ustawy o obszarach metropolitalnych* dotyczy więc miast lub zespołów miejskich wraz z ich otoczeniem, a jego celem ma być lepsze zarządzanie na całym obszarze metropolitalnym przez planowanie strategiczne, wspólne zarządzanie transportem publicznym, komunikacją oraz działania zmierzające do ochrony środowiska.

W wersji, z 2008 r. w *Ustawie* przewiduje się ukonstytuowanie następujących metropolii: m.st. Warszawa, czternaście miast na prawach powiatu wspólnie tworzących metropolię górnośląską, Łódź, Kraków, trzy miasta na prawach powiatu wspólnie tworzące metropolię gdańską, Wrocław, Poznań, Bydgoszcz i Toruń, Szczecin, Lublin, Białystok, Rzeszów. Uznano, że wspieranie rozwoju tych miast będzie prowadzić do wzrostu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz rozwoju opartego na wiedzy, poprawi stan infrastruktury technicznej i społecznej, w tym przyspieszy rozbudowę infrastruktury komunikacyjnej o znaczeniu ogólnokrajowym i regionalnym, będzie prowadzić do podniesienia spójności terytorialnej obszaru, a także przyczyni się do istotnego wzrostu roli Polski w relacjach transgranicznych, międzynarodowych lub europejskich (*ibid.*).

Najbardziej kontrowersyjną częścią *Ustawy* jest wybór metropolii. Władze wielu miast dążą do tego, aby ich miejscowości również zostały do nich zaliczone. W pierwotnym tekście *Ustawy* były wymienione tylko trzy obszary metropolitalne, tj. warszawski, śląski i trójmiejski, w ostatniej jest ich już 13. W pierwotnym projekcie *Ustawy* na liście miast metropolii, brak np. Szczecina doprowadził do zjednoczenia lokalnych polityków PiS, LiD i PO. Ich działania spowodowały, że w ostatniej wersji *Ustawy*, Szczecin został uznany za obszar metropolitalny. Dążenia władz samorządowych innych miast, które dostrzegały korzyści ze znalezienia się wśród ośrodków metropolitalnych spowodowały powstanie zapisu mówiącego, że Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia wyznaczyć kolejne metropolie. Obszary te powinny liczyć co najmniej 500 tys. mieszkańców, a gęstość zaludnienia nie może być mniejsza niż 200 osób na km². Ponadto, zgodnie z *Ustawą*, muszą charakteryzować się znacznym przepływem osób i towarów oraz istotną wymianą usług.

3. Kielecki Obszar Metropolitalny

Władze samorządowe Kielc, od dawna dostrzegały potencjalne korzyści dla dynamiki rozwoju miasta w przypadku znalezienia się na liście metropolii. Doprowadziło to do „samozwańczego”, jak to określił prezydent Wojciech Lubawski, powołania **Kieleckiego Obszaru Metropolitalnego** (KOM). Nastąpiło to już 30 września 2005 r. W skład obszaru weszło miasto Kielce i 11 ościennych gmin. Centralną aglomeracją ogłoszono Kielce.

Celem powołanego związku gmin było zintensyfikowanie dynamiki procesów rozwoju zarówno Kielc, jak i ich dalszego otoczenia. Lokalne władze samorządowe zdawały sobie sprawę, że uznane przez rząd państwa metropolie staną się biegunami wzrostu. Dlatego czyniły wszystko, aby stać się takim biegunem, ale także sprzeciwiały się polityce rządu dotyczącej akceptacji nierównomiernego rozwoju kraju.

Prezydent Kielc stwierdził, że rozwój miasta i jego otoczenia można przyspieszyć:

- rozwijając „samozwańczy” Kielecki Obszar Metropolitalny;
- przygotowując i realizując kolejne strategiczne inwestycje;
- wykorzystując bezwzględnie wszystkie szanse, które daje uczestnictwo w Unii Europejskiej.

Uczestnicy KOM rozpoczęli współpracę przy dużym projekcie infrastrukturalnym, jakim jest budowa międzynarodowego portu lotniczego, przygotowali wspólną gospodarczą ofertę inwestycyjną, współpracują w zakresie gospodarki przestrzennej. Oceniono potencjał rozwojowy KOM. Uznano, że jest on znaczny. Zdecydowały o tym:

- Targi Kielce, drugi krajowy ośrodek targowy po Poznaniu;
- unikalne walory środowiskowe, przyrodniczo-krajobrazowe i historyczno-kulturowe;
- dynamicznie rozwijająca się sfera usług;
- dynamiczny rozwój szkolnictwa wyższego;

– wysoki wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych sektora MSP.

Działania podjęte już w 2005 r. nie doprowadziły jednak do zaliczenia Kielc i sąsiednich gmin w poczet uznawanych ustawowo obszarów metropolitalnych. W związku z tym rozpoczęły się działania polityczne zmierzające do zmiany tej sytuacji. Politycy, zwłaszcza PiS, wywodzący się z woj. świętokrzyskiego postulowali zwiększenie liczby obszarów metropolitalnych z 13 do 16, tak aby występowały one w każdym województwie. Uznano, że województwa świętokrzyskie, lubuskie oraz warmińsko-mazurskie pozbawione lokalnych ośrodków wzrostu nie będą mogły się tak dynamicznie rozwijać, jak sąsiednie. Protesty znalazły swój oddźwięk m.in. w poselskich interpelacjach. Poseł PiS, Gosiewski złożył interpelację nr 3672 do prezesa Rady Ministrów, w której przekonuje do wpisania KOM na listę rządową używając następujących argumentów:

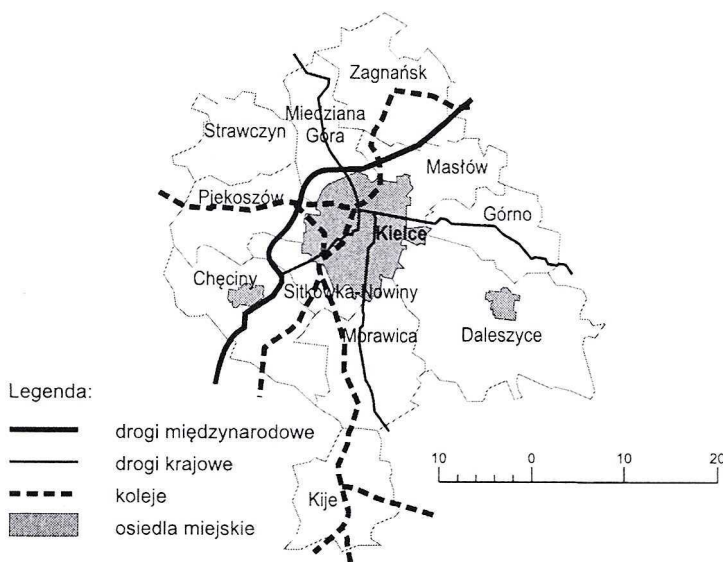
1. Kielce są prężnie działającym ośrodkiem targowym mającym predyspozycje do bycia największym ośrodkiem tego typu w Polsce; obecnie organizowane są 43 wielkie imprezy wystawiennicze; przy czym ok. 20 z nich, jak międzynarodowy salon obronny, ma trwałe znaczenie międzynarodowe.
2. Zaawansowane są przygotowania do realizacji inwestycji budowy regionalnego portu lotniczego Kielce-Obice, który w przyszłości może służyć mieszkańcom naszego województwa, a także jako drugi port lotniczy dla Małopolski w ramach Małopolskiego Węzła Lotniskowego.
3. Przygotowywane inwestycje w parki technologiczne i inkubatory przedsiębiorczości w Piekoszowie i Chęcinach.
4. Rozwój infrastruktury badawczej i dydaktycznej Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego oraz Politechniki Świętokrzyskiej.
5. Położenie Kielc na skrzyżowaniu dwóch dróg ekspresowych: nr 7, łączącej Gdańsk z południową granicą państwa, oraz nr 74, zapewniającej skomunikowanie centrum Polski i autostrady A1 z Ukrainą; ponadto, Kielce są usytuowane przy ważnym szlaku kolejowym E-8.
6. Istnienie od 2005 r. rzeczywistego związku metropolitalnego łączącego Kielce z 11 gminami w ramach KOM, które to gminy są powiązane siecią infrastruktury wodnej i komunikacyjnej (Gosiewski 2008).

W tej samej interpelacji zwrócił się również z prośbą o rozpatrzenie zgodności powstającej *Ustawy* z konstytucją, dając w ten sposób do zrozumienia, że powstający dokument rządowy pozbawia wiele obszarów równych szans na rozwój.

3.1. Kielecki Obszar Metropolitalny – fakty

Kielecki Obszar Metropolitalny obejmuje Kielce i 11 sąsiednich gmin (ryc. 1). Na tak zdelimitowanym obszarze zamieszkuje 332 160 osób (2008). Obejmuje on powierzchnię 1299 km² (tab. 1).

Analizując kryteria demograficzne (tab. 1) można zauważyć, że większość z nich osiąga wartości progowe przyjmowane w literaturze, niewiele je przekraczając. Dwa kry-

Ryc. 1. Kielecki Obszar Metropolitalny

Źródło: Opracowanie własne (ryc. 1, 2).

teria nie spełniają wymagań. Jest to liczba ludności, która wynosi 332 160 osób oraz saldo migracji, które przybiera wartości ujemne. Ponadto, odsetek osób z wyższym wykształceniem jest niższy w porównaniu do innych obszarów metropolitalnych w Polsce.

Biorąc pod uwagę wskaźniki infrastrukturalne, obecnie sytuacja KOM jest bardzo zła. Na przykład, w ciągu ostatnich lat tylko nieznacznie wzrosła gęstość sieci kanalizacyjnej (tab. 1). Wzrost występował przede wszystkim na obszarze podkieleckich gmin. W samym mieście pozostaje jeszcze nieskanalizowana jego duża, wschodnia część. Wskaźnik nowo wybudowanych mieszkań jest zdecydowanie niższy niż średnia krajowa. Przez obszar KOM przebiega tylko jedna droga o znaczeniu międzynarodowym (ryc. 1). Obecnie jest ona w złym stanie, choć trzeba przyznać, że w dużym tempie ulega modernizacji do stanu drogi ekspresowej. W dalszym ciągu, mimo wieloletnich już starań, brakuje międzynarodowego lotniska. Połączeń kolejowych również nie można zaliczyć do metropolitalnych. Kielce nie mają połączeń IC. Przez miasto przejeżdża tylko jeden pociąg TLK. Stan torowisk jest zły. Nie pozwala na skrócenie czasu podróży do Warszawy czy Krakowa. Można tylko stwierdzić, że dobrze funkcjonuje komunikacja miejska. Dostępność komunikacyjna, nawet najdalej położonych miejscowości KOM do jego centrum jest wystarczająca.

Analizując wskaźniki gospodarcze można zauważyć, że i one odbiegają od innych obszarów metropolitalnych. Na przykład na 1000 mieszkańców przypada zaledwie 4,5 firmy zajmującej się pośrednictwem finansowym. Jak podają Kudełko i Ziolo (2007) w Kielcach w 2003 r. miało siedzibę 25 kluczowych przedsiębiorstw w kraju. Jest to liczba znacznie mniejsza niż w Warszawie (457) czy w Krakowie (77) ale więk-

Tabela 1

Cechy Kieleckiego i Staropolskiego Obszaru Metropolitalnego

Lp.	Cechy	Kielecki Obszar Metropolitalny	Staropolski Obszar Metropolitalny
1	Powierzchnia (km ²)	1299	2704
2	Liczba ludności	332 160	626 988
3	Gęstość zaludnienia (osób/km ²)	256	232
4	Współczynnik feminizacji	107	107
5	Ludność w wieku produkcyjnym (%)	64	62,3
6	Przyrost naturalny (‰)	0,1	-0,4
7	Saldo migracji (‰)	-1,2	-2,2
8	Osoby z wyższym wykształceniem (%)	12,7	10,4
9	Wzrost gęstości sieci kanalizacyjnej w latach 1995-2007 (km/km ²)	0,5	0,4
10	Liczba nowych mieszkań na 1000 mieszkańców w 2007 r.	3	2
11	Gęstość sieci utwardzonych dróg gminnych (km/km ²)	0,32	0,35
12	Liczba dróg międzynarodowych	1	1
13	Liczba dróg krajowych	2	2
14	Połączenia IC lub TTL	1	1
15	Liczba lotnisk międzynarodowych	0	0
16	Odległość do najbliższego lotniska międzynarodowego (km)	139	139
17	Gęstość sieci samochodowej komunikacji miejskiej (km/km ²)	0,2	0,17
18	Bezpośrednie połączenia komunikacji miejskiej między miastem centralnym a pozostałymi obszarami	Tak	Nie
19	Podmioty gospodarcze zarejestrowane w REGON na 1000 mieszkańców	113	101
20	Podmioty gospodarcze zajmujące się pośrednictwem finansowym zarejestrowane w REGON na 1000 mieszkańców	4,5	4
21	Międzynarodowe centra kongresowe i targowe	1	1
22	Liczba hoteli 3. gwiazdkowych	11	13
23	Teatry	3	3
24	Filharmonie	1	1
25	Muzea	8	11
26	Szkoły wyższe	11 (+2 filie)	12 (+4 filie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, 2008.

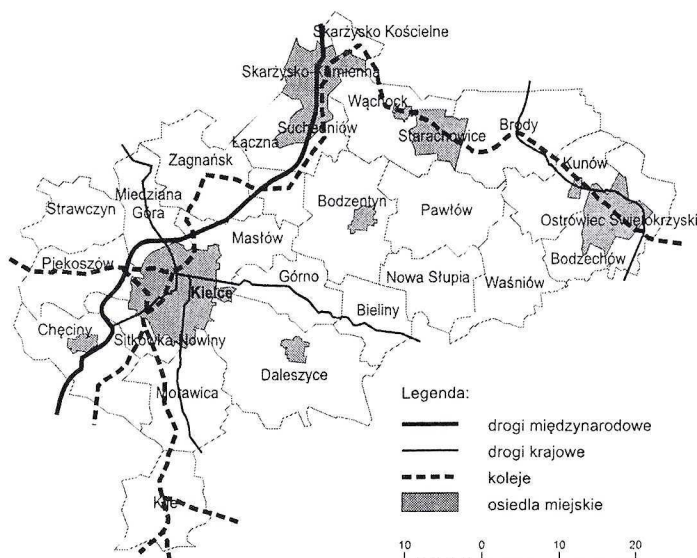
sza niż w Lublinie (24), Białymstoku (23) czy Rzeszowie (23). Autorzy ci zauważyli również, że niestety liczba firm informatycznych jest tu nieznaczna. W Kielcach funkcjonuje zaledwie 7 (Warszawa – 270, Kraków – 59).

Biorąc pod uwagę kryteria funkcjonalne należy stwierdzić, że nie w pełni odpowiadają one obszarom metropolitalnym. Funkcje metropolitalne są rozwinięte w stopniu ograniczonym. Liczącą się działalnością na tym polu mogą poszczycić się tylko

Targi Kielce, które każdego roku organizują co najmniej 40 międzynarodowych imprez wystawienniczych. Na uwagę zasługuje również dynamicznie rozwijający się potencjał naukowy. Nie można go wprawdzie porównywać z największymi ośrodkami w Polsce, ale Kielce z 11 wyższymi uczelniami, w których studiuje ok. 60 tys. osób zajmują w tym względzie poczesne miejsce w kraju. Można również zauważyć, że w ostatnich latach w KOM dynamicznie rozwija się sieć hotelowa. Obecnie funkcjonuje tam 11 hoteli trzygwiazdkowych. W bieżącym roku oddane zostaną do użytku dwa kolejne. W Kielcach dobrze działają trzy teatry. Jednak ich zasięg oddziaływania jest ograniczony raczej do rynku lokalnego. Podobny zasięg oddziaływania ma filharmonia i muzea.

W skład KOM wchodziły gminy sąsiadujące z Kielcami oraz te, które wyraziły chęć współpracy. Inne kryteria nie były brane pod uwagę. Powstaje pytanie, czy stosując kryteria wynikające z teoretycznych prac nad metropoliami można w woj. świętokrzyskim wyznaczyć obszar metropolitalny spełniający warunki demograficzne, infrastrukturalne, gospodarcze i funkcjonalne. Biorąc pod uwagę uwarunkowania historyczne związane z funkcjonowaniem Staropolskiego Okręgu Przemysłowego oraz wynikające z tego silne powiązania wewnętrzne, które można obserwować do dziś, władze miasta rozpatrywały możliwość delimitacji innego obszaru metropolitalnego. Wstępnie nazwano go Staropolskim Obszarem Metropolitalnym. Przy jego wyznaczeniu kierowano się również zasadą minimalnej odległości, ciągłości, zwartości i rozłączności. Wyznaczony obszar obejmuje 26 gmin, w tym 10 miejskich, zajmuje 2704 km² (ryc. 2).

Analiza porównawcza pozwala zauważyć, że nawet tak wyznaczony obszar metropolitalny nie spełnia podstawowych kryteriów delimitacyjnych. Poprawie uległy tylko niektóre wskaźniki demograficzne, przede wszystkim liczba mieszkańców

Ryc. 2. Staropolski Obszar Metropolitalny

(tab. 1). Inne, zwłaszcza funkcjonalne pozostały na prawie nie zmienionym poziomie. Dodatkowo, zaliczone obszary nie wniosły, poza liczbą ludności, widocznego wkładu w rozwój funkcji metropolitalnych.

Wnioski

- Kielecki Obszar Metropolitalny, biorąc pod uwagę wskaźniki delimitacji jest raczej mitem niż faktem.
- Rozszerzenie jego obszaru nie zmienia podstawowych wskaźników i nie pozwala na traktowanie go jako obszaru metropolitalnego w myśl ustaleń terminologicznych.
- Tak długo, jak względy polityczne będą umożliwiały ubieganie się mniejszych ośrodków o statut obszarów metropolitalnych, tak długo władze samorządowe Kielc będą lobbować na rzecz KOM.
- W obecnej sytuacji wydaje się zasadne działanie władz samorządowych, bowiem wpisanie KOM do *Ustawy o metropoliach* daje szansę na pozyskanie dodatkowych, znacznych środków finansowych na nowoczesny rozwój samego miasta jako bieguna wzrostu. Tylko w ten sposób Kielce mogą zmniejszyć dystans rozwojowy dzielący je od przodujących aglomeracji Polski. Bierność i uległość władz samorządowych byłaby marnotrawieniem rysujących się szans rozwoju, zwłaszcza że ośrodki o podobnym potencjale społecznym, gospodarczym, infrastrukturalnym i funkcjonalnym, np. Rzeszów, Szczecin zostały wpisane na listę metropolii przedstawioną w projekcie *Ustawy o obszarach metropolitalnych*.

Literatura

- Bassand M., 1997, *Métropolisation et ses acteurs*, [w:] *Raison et déraisons de la ville*. Ch. Jaccoud, M. Schuler, M. Bassand. Lausanne.
- Chmielewski J., (red.), 1995, *Studium Obszaru Metropolitalnego Warszawa*. Biuro Planowania Rozwoju Warszawy, Warszawa.
- Gawryszewski A., Korcelli P., Nowosielska E., 1998, *Funkcje metropolitalne Warszawy*. IGiPZ PAN, Warszawa.
- Gosiewski P., 2008, *Interpelacja poselska nr 3672 do prezesa Rady Ministrów*.
- Heffner K., 2007, *Ośrodki i aglomeracje miejskie średniej wielkości a procesy metropolizacji*, [w:] *Procesy metropolizacji w regionie podkarpackim Rzeszów-Lwów*, Z. Makięła, R. Fedan (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 230, Warszawa.
- Jałowiecki B., 1999, *Metropolie*. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok.
- Kudęłko J., Ziolo Z., 2007, *Model funkcjonowania metropolii*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego w systemie społeczno-gospodarczym i innowacyjnym województwa podkarpackiego*, J. Kudęłko (red.). Prace Komisji Nauk Ekonomicznych PAN, Kraków.

- Makiela Z., 2006, *Próba delimitacji Krakowskiego i Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego*, [w:] *Rzeszowski i Krakowski Obszar Metropolitalny*, Z. Makiela, R. Fedan (red.). Krakowska Szkoła Wyższa im. A. Frycza Modrzewskiego, Kraków.
- Markowski T., Marszał T., 2006, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*. KPZK PAN, Warszawa.
- Projekt ustawy o rozwoju miast, centrach rozwoju regionalnego i obszarach metropolitalnych*, 2008.
- Smętkowski M., 2007, *Delimitacja obszarów metropolitalnych w Polsce*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju...*, op. cit.
- Swianiewicz P., 2004, *Obszary metropolitalne – wewnętrzna dynamika zmian. Międzynarodowy program badawczy International Metropolitan Observatory*, [w:] *Globalizacja Warszawy – strategiczny problem XXI wieku*, A. Kukliński (red.). Oficyna Wydawnicza Rewasz, Warszawa.
- Swianiewicz P., Klimska U., *Społeczne i polityczne zróżnicowanie aglomeracji w Polsce – waniliowe centrum, mozaika przedmieść*, www.wgsr.uw.edu.pl.
- Trafas K., Zborowski A., 2003, *Metropolia Krakowa. Krakowski Obszar Metropolitalny*. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz. U. 2003.80.717, Warszawa.